

Izabrana pitanja gospodarske etike: trgovanje energentima

Crnokrak, Mirjana

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **The University of Applied Sciences Baltazar Zaprešić / Veleučilište s pravom javnosti Baltazar Zaprešić**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:129:504914>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository of the University of Applied Sciences Baltazar Zaprešić - The aim of Digital Repository is to collect and publish diploma works, dissertations, scientific and professional publications](#)

VELEUČILIŠTE
s pravom javnosti
BALTAZAR ZAPREŠIĆ
Zaprešić

Preddiplomski stručni studij
Poslovanje i upravljanje

MIRJANA CRNOKRAK

IZABRANA PITANJA
GOSPODARSKE ETIKE:
TRGOVANJE ENERAGENTIMA

PREDDIPLOMSKI ZAVRŠNI RAD

Zaprešić, 2023. godine

VELEUČILIŠTE
s pravom javnosti
BALTAZAR ZAPREŠIĆ
Zaprešić

Preddiplomski stručni studij
Poslovanje i upravljanje

Poslovna ekonomija i financije

PREDDIPLOMSKI ZAVRŠNI RAD

IZABRANA PITANJA
GOSPODARSKE ETIKE:
TRGOVANJE ENERAGENTIMA

Mentorica:
dr. sc. Dafne Vidanec, prof. v. š.

Naziv kolegija:
POSLOVNA ETIKA

Studentica:
Mirjana Crnokrak

JMBAG studenta:
0234052293

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	1
ABSTRACT.....	2
1 UVOD.....	3
2 ENERGENTI KAO PREDMET ISTRAŽIVANJA POSLOVNE ETIKE.....	5
2.1 POVEZANOST ENERGENATA I ETIKE.....	5
2.2 ENERGENTI: KLASIFIKACIJA I TIPOLOGIJA.....	6
3 ETIKA I PRIRODNI RESURSI.....	9
3.1 ETIČKA DISCIPLINA: PREDMET ISTRAŽIVANJA ETIKE.....	9
3.2 PODJELA ETIKE.....	10
3.3 RAT KAO NIJEKANJE SLOBODE I STVARANJE KROZ PRIZMU ETIKE.....	11
4 ENERGENTI KAO PREDMET GOSPODARSKE ETIKE.....	13
4.1 PRIMJERI NEETIČNOG POSLOVANJA U TRGOVANJU ENERAGENTIMA.....	13
4.2 GRAĐANSKA ODGOVORNOST I EKSPLOTACIJA ENERGENATA.....	17
4.3 ETIČKO PITANJE TRŽIŠTA PLINA.....	19
5 ETIKA ODRŽIVOG RAZVOJA.....	20
5.1 KAKO UŠTEDJETI ENERGIJU.....	21
5.2 ETIČKI POGLED NA ODNOS CIJENA I TRŽIŠTA.....	22
5.3 VODIK I PRIRODNI PLIN.....	23
6 ZAKLJUČAK.....	24
7 IZJAVA.....	25
8 LITERATURA.....	26
8.1 KNJIGE I ČLANCI.....	26
8.2 INTERNETSKI IZVORI.....	27
8.3 INFORMATIVNI LETCI.....	29
9 DODATAK.....	30
10 POPIS SLIKA.....	37
10.1 POPIS GRAFIKONA.....	37
10.2 POPIS KORIŠTENIH KRATICA I POKRATA.....	38
10.3 POPIS KORIŠTENIH JEDINICA.....	39
11 ŽIVOTOPIS.....	40

SAŽETAK

Ovaj rad kroz prizmu etike ukazuje na probleme u trgovanju energentima s obzirom na aktualno ratno stanje u Ukrajini. Posebno se naglašava odnos poslovne i ekološke etike prema prirodnim resursima. Potiče se na veću upotrebu obnovljivih izvora energije i održivi razvoj. Rad naglašava važnost etike u društvu koje nam polako nestaje, jer je profit ispred svega i time uništavamo prirodnu ravnotežu i međuljudske odnose. Nastao je veliki problem jer ima sve više siromašnih koji si ubrzo neće moći priuštiti energente važne za život. Ovaj rad ukazuje na potrebne promjene u društvu.

Ključne riječi: energenti, poslovna etika, ekološka etika, obnovljivi izvori energije, održivi razvoj

Title in English: SELECTED QUESTIONS OF ECONOMIC ETHICS: TRADE OF ENERGY PRODUCTS

ABSTRACT

This work from the perspective of business ethics points to problems in the trade of energy products in view of the ongoing war situation in Ukraine. The relationship of business and environmental ethics according to natural resources is particularly stressed. It is encouraged to increase the use of renewable energy sources and sustainable development.

Work emphasizes the importance of ethics in society that is slowly disappearing, because profits are ahead of everything and thereby obliterate natural balance and interpersonal relationships. There is a big problem because there are more and more poor who soon cannot afford energy products important to life. This work points to the necessary changes in society.

Key words: energy products, business ethics, environmental ethics, renewable energy, sustainable development

1 UVOD

Motivirana događajima vezanim uz energente s obzirom na to da sam osobno zaposlena u energetsom sektoru, odlučila sam u završnom radu kroz prizmu kolegija ukazati na važnost poslovne etike u trgovanju energentima. Poslovna etika nas uči pravednom poslovanju prema svim sudionicima u poslovnom procesu, ne smijemo samo gledati korist, već moramo biti vođeni etičkim načelima. Energenti su prirodni resursi koji bi trebali biti dostupni svima, no nažalost u današnje vrijeme se samo gleda korist, pogotovo sada u vrijeme rata u Ukrajini, ne mari se za ljudske osjećaje i osnovne ljudske potrebe. Velike se kompanije bogate na tuđoj nevolji. Upravo zbog toga razloga većina stanovništva si uskoro neće moći priuštiti ni opskrbu energentima.

Isto tako oni koji imaju troše neumjereno, a trebali bi koristiti prirodne resurse na temelju stvarnih potreba i također bi trebali znati svoje mjesto na planeti Zemlji. Prisvojili smo planetu, ali ona nije naše vlasništvo, već mi pripadamo njoj. Trebali bi biti skromniji i shvatiti da smo dio zajednice u kojoj bi svi trebali biti ravnopravni. Vlada jedan veliki nesklad i priroda nam to pokazuje, samo što čovječanstvo još nije u potpunosti toga svjesno.

Energenti su važni za mnoge industrije, jer bez njih ne bi mogle poslovati, ali one bi ih trebale pažljivije koristiti, zbog onečišćenja trebale bi se usmjeriti ka obnovljivim izvorima energije. Činjenica je da je rat u Ukrajini utjecao na poskupljenja diljem svijeta, koja nas prisiljavaju na sve veću štednju, čak i osnovnih životnih namirnica. Rat je etičko pitanje zbog toga jer se etika bavi djelovanjem. Primanja ostaju ista, cijene svakodnevno rastu, nema logike. Rast cijena bi trebao pratiti i rast plaća i mirovina. Vlada RH donosi neke kratkotrajne mjere pomoći, što nije dovoljno. Umirovljenici nakon što bi trebali otići u zasluženu mirovinu, odmarati i proživjeti ostatak života u laganijem tempu, moraju raditi dodatne poslove, jer su primanja jednostavno nedovoljna za život. Mlade obitelji odlaze u inozemstvo, jer bi ovdje trebale raditi više poslova za dostojanstven život. Hrvatska se mora probuditi po pitanju morala, samo svakodnevno slušamo o mitu i korupciji, što je postalo "novo normalno", malo se priča o tome u medijima i nakon par mjeseci svi zaborave za to kao da se ništa nije dogodilo. Predmet istraživanja ovog završnog rada je način primjene i postizanja znanja i vještina koja su nam potrebna da bismo poslovali u skladu sa etičkim načelima.

Svrha i cilj ovog rada je skrenuti pozornost na potrebne promjene u društvu i usmjeravanje ka

održivom razvoju. Struktura rada sastoji se od četiri poglavlja, uz pripadajući Uvod i Zaključak, nakon čega slijedi popis literature na kraju rada. U Uvodu rada iznosimo predmet i cilj završnog rada kao i njegovu strukturu. U prvom poglavlju definiraju se temeljni pojmovi poslovne etike i energenata, također i njihova povezanost. U drugom poglavlju promatramo etiku i prirodne resurse kroz predmet istraživanja etike, te objašnjavamo podjelu etike. Također sagledavamo i odnose iz perspektive ekološke etike, te odnose poslovne etike prema krajnjim kupcima na primjeru lokalnih poduzeća s obzirom na najavljena poskupljenja energenata. U trećem poglavlju sagledavamo energenate kroz izabrana pitanja gospodarske etike, te kako geopolitički, gospodarski, ekonomski i moralni odnosi utječu na trgovanje energentima. U četvrtom poglavlju opisujemo etiku održivog razvoja. U zaključku sažeto iznosimo sve što smo istaknuli u radu i dajemo završno mišljenje. Na kraju završnog rada navodimo popis korištenih izvora koji obuhvaća svu literaturu, u koju spadaju knjige i članci, internetski izvori, informativni letci, popis slika, popis korištenih kratica i pokrata, te popis korištenih jedinica koje smo uvrstili u tekst, također i životopis diplomanta.

2 ENERGENTI KAO PREDMET ISTRAŽIVANJA POSLOVNE ETIKE

Poslovna etika energente istražuje kroz vrijednosne sudove putem kojih se donose odluke u gospodarstvu, njihovu povezanost i odnose s društvenim okruženjem i naposljetku donosi prijedloge za etičko djelovanje. "Izvori energije ili energenti (eng. energy sources, njem. Energie-quelle) (vidi sliku 1 u Dodatku) su sredstva koja služe za pretvorbu ('proizvodnju') energije, odnosno koja su sama neki oblik energije (npr. ugljen, prirodni plin, uran, električna energija, Sunce, vjetar itd)." (Labudović, 2002: 20) Energente moramo trošiti racionalno jer su to bogatstva koja nam priroda daje.

2.1 POVEZANOST ENERGENATA I ETIKE

Energetika je struka koja se bavi energentima. Poslovna etika je sa energetikom povezana kroz moralna načela i norme kojima usmjerava ponašanje sudionika u gospodarstvu. "Energetika (grč.), znanost o energiji i korištenju energetske izvora." (Hrvatski opći leksikon A/Ž, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 1996:) Uvođenje poslovne etike u poslovanje poduzeća je vrlo bitno jer učinkovitim korištenjem resursa i uvođenjem međunarodnih standarda sprječavamo neetično poslovanje. Ponekad uvođenje poslovne etike može stvoriti dodatne troškove zbog npr. smanjenja emisije otpadnih plinova ili smanjiti prihode jer ne želimo pristati na mito i namještanje natječaja. Na to moramo gledati sa druge strane i znati da uvođenjem poslovne etike u poduzeće smanjujemo rizik od neetičnog ponašanja i dodatnih problema nakon nekog vremena. Ne živimo sami moramo se sjediniti sa okolinom i ponašati se moralno. Aristotel smatra da je, "čovjek od prirode društveno biće, a onaj tko zbog svoje prirode, a ne slučajno, stoji izvan društvene zajednice ili je rđav ili je bolji od ljudi" (Aristotel, 1988: Pol. 1253 a 3-5) Time Aristotel naznačuje važnost čovjekova života u zajednici. Čovjek da bi mogao živjeti u skladu sa zajednicom mora poštovati, prirodna bogatstva, druge ljude u svojoj okolini, a ne samo misliti na svoju korist. Pomoću prirodnih resursa, raznih alata i svoje sposobnosti rada čovjek si može osigurati dostojanstven život, priskrblijanjem životnih potreština.

Kako je umijeće stjecanja dvostruko, kao što rekosmo, ono sitničarstva i ono gospodarstva, i prvo je nužno i pohvalno, dok je ono razmjembeno s pravom pokudno (jer nije prema naravi, nego se njime ljudi jedni od drugih bogate), s pravom se najviše mrzi lihvarstvo, zbog toga što njime dolazi dobitak od samoga novca, a ne od onoga čemu je novac. Jer novac je nastao poradi razmjene, dok ga dobitak samoga uvećava (otuda mu i ime, jer rođeno je nalik na roditelje, a takav dobitak je odvjetak novca od novca), tako te je on i najviše usuprot naravi od svih načina stjecanja. (Aristotel, 1988: 1258 b 21)

Čovjek treba upotrebljavati novac radi razmjene dobara, ali sa vremenom je novac postao sredstvo koje kvari ljudsko ponašanje i služi za stjecanje bogatstva.

2.2 ENERGENTI: KLASIFIKACIJA I TIPOLOGIJA

Energiju dijelimo na primarne, transformirane i korisne oblike. Primarni oblici rabe se u svojem pojavnom obliku, transformirani se pretvaraju u oblike pogodnije za korištenje, dok su korisni oblici oni koji su pogodni za svrsishodnu upotrebu.

Ogrjevno drvo, ugljen ili prirodni odnosno zemni plin, koriste se u svojem prirodnom obliku, dok se nafta većinom mora transformirati u pogodnije oblike poput dizelskih goriva, benzina ili loživog ulja. Pod korisne oblike energije spadaju toplina, mehanička energija ili svjetla.

- Primarne oblike energije dijelimo na:
 - I. konvencionalne i
 - II. nekonvencionalne oblike ili izvore energije.

- I. Konvencionalni izvori energije su:
 - a) drvo
 - b) ugljen
 - c) sirova nafta
 - d) zemni ili prirodni plin
 - e) vodne snage ili energija vodotoka
 - f) nuklearna goriva (uran, torij, plutonij;)

g) topli ili geotermalni izvori

II. Nekonvencionalni izvori energije su:

- a) sunčeva energija
- b) kinetička energija vjetra
- c) potencijalna energija plime i oseke
- d) toplinska energija Zemljine unutrašnjosti
- e) toplinska energija mora
- f) energija fuzije lakih atoma

Primarne oblike energije još dijelimo na:

III. komercijalne i

IV. alternativne oblike

III. Komercijalni oblici energije su:

- a) neobnovljivi izvori energije (fosilna goriva: drvo, nafta, prirodni plin i ugljen) i nuklearna energija i
- b) obnovljivi izvori energije: (energija vodnih snaga ili hidroenergija, energija vjetra, solarna energija, energija ogrjevnog drva ili biomase, energija valova, energija plime i oseke, geotermalna energija Zemljine unutrašnjosti)

IV. Alternativni izvori energije su:

- a) energija fuzije lakih atoma i
- b) energija valova, plime i oseke,
- Transformirane oblike energije dobivamo pomoću različitih tehnoloških postupaka uz korištenje strojeva i uređaja. Kod energetske transformacije mijenja se agregatno stanje energenata, prijelaz energije i oblik energije. Glavne skupine industrijskih postrojenja za energetske transformacije jesu:
 - a) elektrane
 - b) rafinerije nafte
 - c) postrojenja za energetske transformacije prirodnog plina
 - d) pomoćna postrojenja u elektranama i rafinerijama nafte
 - e) kogeneracijska postrojenja

- f) mješovita postrojenja za eksploataciju i transformaciju
- Korisni oblici energije su:
 - a) toplina
 - b) mehanička energija
 - c) svjetlosna energija
 - d) kemijska energija
 - e) električna energija

Energenti su važni za industriju jer omogućuju normalno funkcioniranje suvremene proizvodnje, od korištenja strojeva i uređaja, prometnih sredstava, sve to bi stalo da nam oduzmu energente. “Nesmetana opskrba energijom temeljna je potreba gospodarstva, njezina dobava osigurava djelovanje gospodarskog sustava te time suvremena tehnologija dobiva gospodarsku svrhu i društveni smisao. Povremene krize opskrbe energijom dokazuju njezinu presudnu važnost.” (Dekanić, Karasalihović Sedlar, 2016: 14)

Dokaz tih kriza je rat u Ukrajini, zbog kojeg su cijene energenata drastično porasle, mnoge zemlje tek sada shvaćaju ozbiljnost situacije i okreću se potencijalima svojih zemalja i investiraju u dugoročne projekte za npr. skladištenje plina i ulažu u obnovljive izvore energije. Smatram da smo i prije već mogli racionalnije trošiti resurse, ali očito su nas ove energetske krize morale potaknuti da bismo se pokrenuli. Isto tako moramo shvatiti da živimo u zajednici, a ne kao pojedinci koji misle samo na sebe, iako ponekad moramo prolaziti dužim i težim putem do uspjeha barem znamo da smo se vodili načelima etike i da smo učinili dobro za buduće generacije. Neetično ponašanje kad-tad dođe na vidjelo, misao vodilja na ispravnom putu nam mora biti strpljen-spašen, kao i ta da se dobro dobrim vraća. Prirodna bogatstva imamo, samo ih moramo znati dobro iskoristiti. Racionalnim korištenjem resursa čuvamo okoliš i omogućujemo sebi i drugima zdraviji život.

3 ETIKA I PRIRODNI RESURSI

Etika vrednuje čovjekovo djelovanje, dakle ne promatramo čovjeka kakav je kao biće, već promatramo njegovo djelovanje. U ovom radu ukazujemo na probleme nemoralnog ponašanja čovjeka prema resursima i zajednici. “Općenito, etika je filozofska disciplina koja propituje čovjekovo djelovanje s obzirom na dobro i zlo. U užem smislu, etika je filozofija morala kojoj su u središtu problematike: moral, moralni problem i moralni sudovi. No u širem smislu riječi, etika je, može se reći, nauka o ljudskome moralnom životu.” (Vidanec, 2011:19).

Prirodni resursi su prirodna bogatstva poput zraka, vode, ruda, minerala i sl. Neki resursi imaju ekonomsku vrijednost poput plina, nafte ili ruda, dok ove druge koje ne možemo kupiti novcem bi trebali više čuvati. Iako je populacija sve brojnija trebali bi se ponašati moralnije prema prirodi i bogatstvima koja nam nudi, da ne bismo ostali bez njih. Priroda nam već pokazuje da ne postupamo kako treba, sve su veće vremenske nepogode poput suša, poplava, potresa, oluja i požara. Čovječanstvo se mora zapitati koliko je etično prema prirodnim resursima, dok još nije prekasno.

3.1 ETIČKA DISCIPLINA: PREDMET ISTRAŽIVANJA ETIKE

Znanja i vještine koje postizemo i primjenjujemo kroz poslovanje prijeko su nam potrebna da bismo poslovali u skladu sa etičkim načelima. Ta znanja i vještine predmet su istraživanja etike poslovanja. “Poslovna etika je način koncipiranja, sklapanja, komuniciranja i izvođenja poslova u istovremenom skladu s duhovnim, sociološkim, biološkim i prirodnim zakonitostima čovjeka i okruženja ili, jednostavnije, poslovnu etiku možemo objasniti kao prirodno vođenje poslova odnosno poslovanje u skladu sa prirodom.” (Bebek, Kolumbić, 2005: 7-8) Ekološka etika također teži skladu između ljudi i zemlje, tj. čovjeka smatra članom zajednice, a ne posjednikom zemlje, također odražava postojanje ekološke svijesti. Moramo znati da smo mi odgovorni za zdravlje zemlje koje predstavlja i naše zdravlje, jer ako je priroda čišća i mi ćemo biti zdraviji, tj. priroda će nam vratiti istom mjerom u obliku zdravih plodova zemlje. Činjenično stanje nam pokazuje da se određene zemlje nimalo ne ponašaju u kontekstu ekološke etike, s obzirom na to da rade suprotno od svega onoga što ekološka etika zagovara.

Posjednički mentalitet je prevladao i trenutačno nimalo ne pridonosi bioetičkoj zajednici, već joj jako šteti. Pod hitno čovjek mora shvatiti svoju ulogu, tj. da je samo član bioetičke zajednice, a ne osvajač. Nažalost iako smo u 21. stoljeću nismo svjesni važnosti zaštite i očuvanja okoliša, nikako da to dopre do svijesti većine stanovništva. Čovječanstvo mora shvatiti važnost prirodne ravnoteže, koja je postala jako narušena, vidimo to po klimatskim promjenama i izumiranju biljnih i životinjskih vrsta. Moramo shvatiti da ne možemo funkcionirati ako nam fale karike u lancu, svaka karika je vrlo bitna za opstanak, upravo zbog toga moramo shvatiti važnost zaštite prirode i uložiti svoj trud prema napretku, jer smo i mi važne karike lanca, one koje mogu donijeti i dobre promjene. Bez ljubavi i poštovanja prema zemlji nema ni napretka jer činjenica je da trenutačno prevladavaju pogrešne vrijednosti. Dakle na nama je da to pokušamo barem malo promijeniti u pozitivnom smjeru, jer i male promjene puno znače.

U ljetopisu Pješčanog okruga Aldo Leopold nam ukazuje na važnost ekološke etike i brigu prema zemlji.

Američki pisac Aldo Leopold (1887.-1948.) bio je jedan od prvih koji je izgradio ekološku etiku utemeljenu u suvremenim teorijama evolucije i biologije. Tokom 1930.-ih i 1940.-ih izgradio je osnovice etike zemlje (land ethics) kao osnovice za drugačiji i zdraviji odnos ljudi prema njihovom užem i širem okruženju. Za Leopolda stvar je ispravna ako pridonosi ljepoti, stabilnosti i integritetu bioetičke zajednice, a kriva ako joj šteti. Čovjek pripada zemlji, a ne zemlja čovjeku. Leopold je isticao da je najveći uzrok ekoloških poremećaja u moderno doba posjednički mentalitet koji na zemlju gleda kao na robu za kupovanje i prodaju. Etika zemlje treba čovjeka naučiti skromnosti, pomoći mu da shvati da je ovisan član bioetičke zajednice i promijeniti njegovu ulogu od osvajača do člana-građanina bioetičke zajednice. (Markus, 2004: 3-4)

3.2 PODJELA ETIKE

Općenito etiku dijelimo na opću i posebnu (primijenjenu).

1. Opća etika:
 - a) normativna etika-proučava i oblikuje opće(nite) etičke stavove- u središtu pitanja je moral svakog čovjeka
 - b) deskriptivna etika-opisna etika moralnih fenomena-svrha joj je da do pojedinosti opiše sve ono što je očito, da se mogu donijeti propisi za konkretno djelovanje

- c) metaetika–proučava vrijednost etike pod vidikom spoznaje-svha joj je odrediti okvire unutar kojih se određeni moralni pojam koristi u stvaranju i prdstavljanju moralnoga govora i moralnih sudova

2. Posebna etika:

- a) socijalna etika-uključuje uspostavljanje odgovarajućih radnji i ponašanja ljudi u društvu, tu spadaju: etika poslovanja, etika kulture, etika diskursa, etika znanosti, etika sporta itd
- b) medicinska etika-fokusirana na moralne aspekte liječničke prakse i medicinske skrbi
- c) bioetika-primijenjena etika u medicinskoj praksi koja proučava etička, socijalna, pravna i medicinska pitanja koja se tiču čovjekova života i zdravlja

Iako imamo podjelu etika, sve one imaju jedan zajednički cilj, a to je dobar i ispravan način življenja. Moramo znati dobro raspodijeliti reurse koji su nam nužni za život, a pritom moramo voditi brigu da svojim postupcima ne ugrožavamo tuđe živote.

3.3 RAT KAO NIJEKANJE SLOBODE I STVARANJE KROZ PRIZMU ETIKE

Rat osuđujem kao neetički čin koji za sobom ostavlja ljudske žrtve, razara domove i onečišćuje okoliš. Rat je sukob u kojem se pomoću oružja i sile pokušava ostvariti prisvajanje teritorija pod svaku cijenu pritom nemareći za posljedice koje ostavlja za sobom. U ratu ostajemo bez slobode i mogućnosti stvaranja. Rat je jedna od najgorih stvari koje se mogu dogoditi jednom narodu, RH je nažalost to sve prošla i za mnogim nestalim osobama u domovinskom ratu se još uvijek traga. Osvrnimo se malo na Ukrajinsko gospodarstvo prije početka rata. Ukrajina je od 2005.g. bilježila znatan porast izravnih stranih ulaganja, čija je prosječna vrijednost između 2005.g. i 2013 g. iznosila 7,2 milijarde USD. Gospodarsko stanje u Ukrajini prije početka Ruske agresije je također bilo napeto. Neki blagi pad je bio 2014.g., zbog političkih nestabilnosti i oružanih sukoba, a onda 2019.g. opet postupno raste. Javni dug je 2020.g. iznosio 60,8% BDP-a. Vodeće industrijske grane su rudarstvo, građevinarstvo, metalna i kemijska industrija, proizvodnja vozila, električne energije i hrane.

Glavne poljoprivredne ponude su im žitarice, šećerna repa, uljarice, povrće, duhan, meso, mlijeko i sirevi.

Ukrajina je među vodećim proizvođačima žitarica u svijetu (2019/2020. proizvela je oko 74,7 milijuna t, a 2020/2021. oko 63,9 milijuna t. Vrijednost robnog izvoza 2019 g. bila je 49,5 milijarda USD, a uvoza 55,4 milijarde USD. Trećinu izvoza čine poljoprivredni i prehrambeni proizvodi, dok 20% izvoza čine željezna ruda i različite vrste željeznih proizvoda. Izvozi također kemikalije, dijelove za vozila, strojeve i opremu odjeću, namještaj i dr.

U uvozu prevladavaju naftni derivati, plin, vozila lijekovi, ugljen, kemikalije, strojevi i oprema, prehrambeni proizvodi, telekomunikacijski uređaji, roba široke potrošnje, i dr. Ukrajina zbog rata trpi ogromne gubitke. Rat je dodatno poremetio energetska tržišta i doveo do drastičnih poskupljenja energenata, posebno nafte i plina, zbog toga što je Rusija glavni dobavljač sirove nafte i prirodnog plina za EU. Mnogi su na toj katastrofi počeli besramno zarađivati i zaboravili su što znači skromnost. Mali poduzetnici i opskrbljivači propadaju zbog velikih nabavnih cijena koje im nude dobavljači. Na ovom primjeru vidimo nesklad i čovjeka koji se ponaša kontra etike i morala. Ovaj rat jako šteti okolišu, osvajačka politika je ispred svega, ali ljudi nisu svjesni da će nam priroda jednog dana sve vratiti i to u jačoj mjeri nego što nam već sada pokazuje. Zemlju ne možemo posvojiti ona nam mora biti samo mjesto u kojem provodimo život, a ne smijemo na nju gledati kao da ju posjedujemo.

4 ENERGENTI KAO PREDMET GOSPODARSKE ETIKE

Tržište energenata je postalo neprepoznatljivo i s obzirom na ratno stanje u Ukrajini pitanje je koliko će godina biti potrebno da se sve vrati u normalu. Plinski sektor je pod golemim pritiskom. Moskva je “neprijateljskim zemljama” koje su joj uvele sankcije dala uvjet da plin mogu plaćati jedino u rubljima. Zbog te odluke je nekim zemljama obustavljena isporuka prirodnog plina. Njemačka je ipak odlučila i dalje ostati na ruskom plinu, tvrtke Uniper i RWE su u svibnju ove godine uplatili prvu ratu za isporuku. Te zemlje koje su se odlučile ostati na ruskom plinu moraju u Gazprom banci otvoriti račune i uplatu vršiti u dolarima ili eurima, te iste valute banka kasnije prodaje na dražbi na burzi i Gazpromu doznačuje na račun u rubljima. Rusija ima jaku geopolitičku moć zbog energenata o kojima ovise mnoge zemlje, ali isto tako su mnoge zemlje zaključile da imaju i svoje neiskorištene potencijale ili neke druge dobavljače plina. Nažalost one zemlje koje su poput Njemačke ovisne o ruskom tržištu plina sve dok kroz godine ne nađu neka povoljnija rješenja za opskrbu prisiljene su prihvatiti uvjete po kojima ih Rusija opskrbljuje. Već smo ranije spomenuli da etika propituje čovjekovo djelovanje s obzirom na dobro i zlo, a poslovnu etiku definiramo kao poslovanje u skladu sa prirodom možemo slobodno reći da je nestalo poslovne etike u poduzećima, profit je postao najvažniji, a pritom se ne razmišlja o posljedicama koje pogađaju društvo, okruženje i sve ostale sudionike. Gospodarstva mnogih zemalja su narušena, gleda se ekonomska korist prije svega. Najviše posljedica snosi kao i uvijek građanstvo, a najviše zarade ubiru tzv. “ratni profiteri”, koji gledaju samo svoju korist i nije im dosta malo, nego još i još više. Dok naftne kompanije zarađuju milijarde, drugi te iste milijarde moraju izdvajati za podršku kućanstvima i malim gospodarstvenicima koji su pogođeni rastom cijena. Takvima koji zarađuju na tuđoj nevolji trebalo bi uvesti porez na taj ratni i krizni profit. Gospodarska etika bi trebala biti određenje dobrog gospodarenja, što zači da bi svi sudionici trebali imati koristi od gospodarstva, a ne samo oni koji su na vrhu piramide. Svi sudionici u procesu su zaslužni za dobro gospodarenje, a ne samo pojedinci. Prirodne resurse koje koristimo u procesu trgovanja energentima morali bismo racionalnije trošiti i početi više koristiti obnovljive izvore energije.

4.1 PRIMJERI NEETIČNOG POSLOVANJA U TRGOVANJU ENERAGENTIMA

Enron skandal je najprikladniji primjer prikaza neetičnog poslovanja u trgovanju energentima. Enron je osnovan 1985. godine, spajanjem Houston Natural Gas Corporation i InterNorth Inc.. Bio je jedan od najvećih dobavljača prirodnog plina i električne energije. No prilikom spajanja kompanija, zbog niza zakona za deregulaciju prodaje prirodnog plina koje je donio američki Kongres, tvrtka je napravila značajan iznos dugova, zbog toga što je izgubila ekskluzivno pravo na svoje plinovode. Sa računovodstvene strane gledišta, Enronovi računi su manipulirani pri čemu su ogromni iznosi "skriveni" od poduzeća. Nakon što je tvrtka objavila znatne financijske gubitke, u kratkom roku se smanjio i dionički kapital za više od milijardu dolara. Na kraju su proglasili bankrot, a cijene dionica su pale sa 90 USD na ispod 1 USD u roku od godine dana. Sa druge točke gledišta, Enronova unutarnja kontrola je postajala sve upitnija i otrovnija. Jeffrey Skilling je uveo metodu rangiranja zaposlenika, zbog koje se godišnje mijenjalo 15% radne snage. Početak računovodstvenog skandala je bilo uvođenje Mark-to Market (MTM) računovodstvenog sustava koji mjeri fer vrijednost računa tvrtke. Dugove su od investitora i vjerovnika sakrivali korištenjem izvanbilančnih društava posebne namjene (SPV) ili također poznato kao subjekti posebne namjene (SPE). Kada bi Enronu zatrebao novac samo bi osnovao SPE i tako ostvario pravo na zajam od banke. Tu istu gotovinu od zajma su prebacivali na račun Enrona. Na taj način se sakrivao dug. Problemi su se počeli pojavljivati 2001. godine kada su analitičari počeli istraživati financijska izvješća. U trećem kvartalu 2001. g. Enron je objavio gubitak od 638 milijuna dolara i smanjenje dioničkog kapitala od 1,2 milijarde dolara. Zaključak je taj da je Enron skrivao preko milijardu dolara duga. Komisija za vrijednosne papire i burzu (SEC) počela je istraživati sve transakcije između Enrona i SPV-ova. Kako su problemi izlazili sve više na površinu predstavnici Enronove računovodstvene tvrtke počeli su uništavati financijske dokumente. Kada je skandal izbio na površinu Enron je propao, nestali su fondovi, mirovine i tisuće radnih mjesta. FBI je također istraživao slučaj, ali zbog velikog opsega slučaja stvorena je višeagencijska radna skupina nazvana "Enron Task Force". Objavljene su tisuće intervjua, zaplijenjene su tisuće kutija sa dokazima, osuđene su 22 osobe i zaplijenjeno je više od 164 milijuna dolara za naknadu štete žrtvama skandala. Zbog slučaja Enron stvoren je novi zakon tzv. Sarbanes-Oxley Act, da bi se spriječile buduće malverzacije. Uz SAD slične zakone su donijele i druge države kao što je Njemačka, Nizozemska, Japan, Italija, Kanada, Francuska, Australija i druge. Enron je za sobom u propast također povukao računovodstvenu tvrtku Arthur Andersen, koja je vodila reviziju Enronovih poslovnih knjiga.

I Hrvatska je imala problema zato jer je 1999. godine Enron sa HEP-om potpisao ugovor o izgradnji termoelektrane Jertovec.

Enronova savjetnica Zdenka Gast i tadašnji članovi vlade bili su uvjereni da će taj potez privući još mnoge američke ulagače u Hrvatsku, ali javnosti nije bio prikazan dio iz ugovora po kojem bi Hrvatska sama trebala kupovati struju iz Jertovca po cijeni koju bi Amerikanci odredili. Nova vlada na čelu sa pokojnim premijerom Ivićem Račanom je 2000. godine nakon pregovora uspjela raskinuti ugovor. Cijenu prekida ugovora su opet platili građani kojima je HEP morao povisti cijenu struje da bi mogli otplatiti 40 milijuna dolara, ali barem se izbjegla veća katastrofa.

Sarbanes-Oxleyjev zakon iz 2002. je zakon koji je Kongres SAD-a usvojio 30. srpnja te godine kako bi zaštitio ulagače od lažnih financijskih izvješća korporacija. Također poznat kao Zakon o SOX-u iz 2002. godine, naložio je stroge reforme postojećih propisa o vrijednosnim papirima i nametnuo nove stroge kazne za prekršitelje zakona. Sarbanes-Oxleyjev zakon iz 2002. došao je kao odgovor na financijske skandale u ranim 2000-ima koji su uključivali javna poduzeća kao što su Enron Corporation, Tyco International plc i WorldCom. Prijevare visokog profila uzdrmale su povjerenje ulagača u vjerodostojnost korporativnih financijskih izvješća i navele mnoge da zatraže reviziju desetljećima starih regulatornih standarda. (Kenton, 8.svibnja 2022)¹

Primjer neetičnog poslovanja najbolje se odražava u najnovijoj aferi koja je pogodila Hrvate gdje je INA oštećena za milijardu kuna zbog prodaje plina po cijeni manjoj od tržišne. Dok se slučaj rješava i nitko nije kriv za pogreške koje su se dogodile mi građani osjetimo posljedice svega na svojoj koži. Mali čovjek završi na ovrsi zbog ne plaćenih računa, a kroz mnoga hrvatska poduzeća se vrte milijarde koje nitko ne primjeti, zanimljivo, očito institucije ne rade svoj posao. Sve navedeno nam u svojem intervju-u objašnjava energetski stručnjak, bivši direktor INA-e, također i bivši ministar gospodarstva, gospodin Davor Štern. Njemu također nije pojmljivo to što se događa u INA-i. Smatra da će revizija pokazati sve nepravilnosti koje su se dogodile, ali to može biti dugotrajan proces. Bivši direktor INA-e Damir Škugor imao je ovlaštenje za potpis ugovora na 20 milijuna eura, i nije mu jasno kako se takav ugovor mogao provesti bez znanja ostalih službenika, i s obzirom na to da se cijene na burzi mijenjaju iz sata u sat, a ovdje se radi o fiksnoj cijeni što je apsurd.

¹ Izvor: https://www-investopedia-com.translate.google/terms/s/sarbanesoxleyact.asp?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=hr&_x_tr_hl=hr&_x_tr_pto=sc (preuzeto 21.09.2022.)

Model upravljanja INA-om nije u skladu sa zakonom o trgovačkim društvima. Dok je Štern bio u nadzornom odboru INA-e pokušao se izboriti za usaglašavnje vlasničkih odnosa sa Mađarima, no nažalost nije uspio jer otpočetak stvari nisu postavljene kako treba. Predsjednik uprave koji stožerno upravlja svime i ima za to određene alate ne može izbjeći odgovornost također i nadzorni odbor, s time da nadzorni odbor ne može pratiti sve poslovne događaje na dnevnoj bazi. Do skandala nebi došlo da su ljudi koji se nalaze na četvrtoj razini radili svoj posao i rekli da se događa nešto sumnjivo, tj. da se ne može roba kojoj se cijena mijenja iz sata u sat prodavati po fiksnoj cijeni. Jednostavno su se bojali za svoj posao i mislili su da im je bolje da šute i možda prođe. Moramo znati da 44% dionica INA-e pripada RH, tj. hrvatskim građanima i to je ono zabrinjavajuće jer ako se organi upravljanja tako odnose prema tom novcu onda je to sramotno i kažnjivo. Trebamo pod hitno vratiti INA-u u naše vlasništvo i treba pronaći način da INA polako preraste iz poduzeća koje proizvodi ugljikovodike i njih koristi u poduzeće koje će biti nosilac svih obnovljivih oblika energije. INA bi mogla postati jedna moderna kompanija koja će umjesto nafte i plina prerasti u poduzeće za obnovljive izvore energije.²

²Izvor: N1 Hrvatska https://www.youtube.com/watch?v=jj3zq_gMFU&t=18s Davor Štern o pljački INA-e, prilog od 29.08.2022.

4.2 GRAĐANSKA ODGOVORNOST I EKSPLOTACIJA ENERGENATA

Zahvaljujući terminalu za UPP na otoku Krku i PSP u Okolima za sada imamo sigurnu opskrbu plinom. Radi se i plan za dogradnju kapaciteta, ali građane zanima što će biti dok se to ne realizira ukoliko kriza potraje. U Grubišnom Polju 21. veljače 2022. počeli su radovi na izgradnji novog skladišta plina, planira se probna eksploatacija u drugom kvartalu 2023. godine iz ležišta Grubišno Polje. Probna eksploatacija bi mogla trajati između 4 do 6 godina. Za razliku od PSP-a Okoli , PSP Grubišno polje će biti tzv. Fast-Cycle Storage, što znači da će se plin povlačiti ljeti i utiskivati zimi. PSP Grubišno polje bi moglo postati operabilno 2027./2028.. To je jedan dug period i nadamo se da će se isti i realizirati.

Mnogi građani traže alternativna rješenja, kupuju peći na drva, pelete i sl., ali i tu već vlada nestašica jer mnogi kupuju na veliko pa nema dovoljno za sve. Što se tiče električne energije mnogi ugrađuju solarne panele, ali to nije jednostavan, a ni jeftin proces. Građani traže najpovoljnija rješenja, jer pomoć države nije dovoljna za pristojan život. Prema članku 49 stavak 3 Ustava Republike Hrvatske država mora poticati gospodarski napredak i socijalno blagostanje građana i brinuti se za gospodarski razvitak svih svojih krajeva³. Država treba pomoći građanima na dugoročniji rok , a ne kratkotrajnim mjerama, isto tako prema članku 70 stavak 1 Ustava Repulike Hrvatske svatko ima pravo na zdrav život i prema članku 70 stavku 2 Ustava Repulike Hrvatske država mora osigurati uvjete za zdrav okoliš, dok je prema članku 70 stavku 3 Ustava Repulike Hrvatske svatko dužan u sklopu svojih ovlasti i djelatnosti, osobitu skrb posvećivati zaštiti zdravlja ljudi, prirode i ljudskog okoliša.⁴

Cijene plina za krajnje kupce su i do 5 puta veće nego do sada.

Što se tiče plina vlada RH je uskočila sa mjerama subvencije i to sa umanjnjem od 0,10 kn/kWh za kućanstva i 0,15 kn za poduzetništva i smanjenjem PDV-a na 5%. Za socijalno ugrožene kupce energenata vlada je osigurala vaučere u iznosu od 400 kn, ali s obzirom na rast cijena to građanima neće biti dovoljno. (vidi grafički prikaz 1. i grafički prikaz 2. u Dodatku)

³ USTAV REPUBLIKE HRVATSKE pročišćeni tekst (Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14 Izvor: <https://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Repulike-Hrvatske> (preuzeto 25.10.2022.)

⁴ USTAV REPUBLIKE HRVATSKE pročišćeni tekst (Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14 Izvor: <https://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Repulike-Hrvatske> (preuzeto 25.10.2022.)

Lokalni opskrbljivači plinom prestaju sa radom zbog nabavnih cijena plina koje iznose i preko 200 € /MWh ili ostaju samo u ulozi distributera. Opskrbljivači plinom u obvezi javne usluge imaju zajamčenu cijenu na koju ne smiju poskupiti više od 20%. Poslovna etika poduzeća u kojem radim je da sve postojeće korisnike usmjeravamo na GPZ, koja je u obvezi javne usluge i ista se izborila na provedenom javnom natječaju za područje grada Samobora. Želimo tim istim korisnicima osigurati ono što kod nas od 01.10.2022.⁵ ne mogu ostvariti, a to je povoljnija cijena plina. Da je Energo metan d.o.o. i dalje ostao opskrbljivač za kućanstva cijena plina za kućanstva bi iznosila i preko 12kn/m³ za razliku na sadašnju koja iznosi oko 3kn/m³. Energo metan d.o.o. će i dalje biti distributer za sve građane grada Samobora.

To znači da sve što se tiče izgradnje mreže, tehničkih intervencija i održavanja plinomjera, zamjene plinomjera i sl. i dalje obavljati Energo metan d.o.o..

Kod električne energije se za sve korisnike išlo kroz ublažavanje rasta cijena kroz HEP, potpore za trošak plina, uvedena su porezna rasterećenja na 13%. Za kućanstva su uvedene još i, socijalne naknade, te dodatno za umirovljenike: jednokratna naknada. Za poljoprivrednike i ribare pomoć kroz potpore za nabavu umjetnog gnojiva te potpore sektoru ribarstva i akvakulture. (vidi grafički prikaz 3 u Dodatku) Uz sva poskupljenja i nova najavljena što se tiče električne energije vlada bi trebala ponovno reagirati novim mjerama. Električnu energiju građani trenutačno plaćaju 0,16-0,18 kn/ kWh, dok je tržišna cijena 0,70 kn/kWh. Izgledno je da će sigurno doći do poskupljenja, ali nadajmo se ne prevelikih. U ovom trenutku kroz glavu mi prolazi rečenica” kumice sa placa” koja je davala izjavu za medije, kad su ju upitali što ima reći s obzirom na sva ova poskupljenja i trenutačnu situaciju, ona na to odgovara: “A zna se što će biti, onaj tko ima živjet će, a tko ne, nema ga...” Nažalost to naša realna situacija i ako se ovako nastavi imat ćemo sve više siromašnih i umrlih, jer plaće i mirovine ne prate rast cijena. Vlada pod hitno mora nešto poduzeti jer umirovljenici moraju raditi dodatne poslove umjesto da uživaju u zasluženj mirovini, mlade obitelji sa djecom iseljavaju u Irsku, Njemačku i druge zemlje jer tamo ostvaruju veća primanja, ne moraju kao u RH raditi nekoliko poslova da bi preživjeli i otplatili sva postojeća zaduženja. Vlada stalno spominje da imamo

⁵ENERGO METAN d.o.o. opskrbljivač i distributer prirodnog plina za distribucijsko područje grada Samobora
Izvor: <https://www.energometan.hr/novosti.asp?pageID=118&nID=36> (preuzeto 30.09.2022.)

najmanju nezaposlenost do sada, a kako smo to postigli, pa upravo tim odlascima mladih obitelji, smrtnim slučajevima zbog COVID-19⁶ i sve većim siromaštvom i neimaštinom građana. Ima nas manje pa je i nezaposlenost manja vrlo jednostavno za zaključiti. Hitno su nam potrebne promjene u društvu dok još nije prekasno. Trebamo više cijeliti svoju domaću radnu snagu, a ne da je toliko je uvažamo, ne znamo cijeliti svoj narod, prema drugima smo bolji nego prema vlastitom narodu. Hrvatski branitelji su se borili za Hrvatsku neki i položili živote, a vladajući je uništavaju. Alarm je upaljen potrebne su brze i efikasne mjere pomoći. Kao što je prije tridesetak godina izjavio kineski političar Deng Xiaoping da "Nije važno je li mačka crna ili bijela, važno je da lovi miševe.". S tom izjavom je preobrazio i pokrenuo kinesku ekonomiju, tako i RH ne treba brinuti o boji mačke već pod se pod hitno mora rješavati štetočina.

4.3 ETIČKO PITANJE TRŽIŠTA PLINA

Latvija i Češka su 2020. godine prema izvješću Eurostata imale u ukupnom uvozu 100 % udjela ruskog plina, Mađarska 95%, Slovačka 85% i Bugarska 73%. Najmanje ovisne o ruskom tržištu plina su sljedeće zemlje: Portugal sa 9%, Slovenija s 8% i Belgija sa 6% udjela u ukupnom uvozu. (vidi sliku 2 u Dodatku) Njemačka koja je isto dosta ovisila o ruskom tržištu plina, značajno je smanjila uvoz i popunila svoje skladišne kapacitete. Neke naše tvrtke zbog ruske agresije gube na desetke milijuna eura. U Rusiji su poslovale mnoge naše tvrtke AD Plastik, Pliva, Ericsson Nikola Tesla, Podravka, Atlantic grupa, Končar; itd. Zbog geopolitičkih zbivanja i nedostataka robe na tržištu gubici su ogromni. AD Plastik u prvoj polovini godine bilježi neto gubitak od 59,5 milijuna kuna. Velike svjetske kompanije poput Coca-Cole, Starbucks, McDonaldsa, Renaulta, Levi'sa, Netfilxa, Ikea-e, H&M, Zare obustavile su svoje poslovanje u Rusiji. Renault grupa je zabilježila neto gubitak u iznosu od 1,66 milijardi eura zbog napuštanja Rusije.

⁶ COVID-19 bolest, akutna virusna bolest uzrokovana koronavirusom SARS-CoV-2. Bolest se očituje povišenom tjelesnom temperaturom i kašljem. U težim slučajevima može se razviti upala pluća s otežanim disanjem i nedostatkom zraka, a u određenom postotku dolazi do smrtonosnog ishoda.

Izvor. Citiranje:

COVID-19 bolest. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 7. 11. 2022. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=70912>>.

5 ETIKA ODRŽIVOG RAZVOJA

Održivi razvoj se vodi načelima etike kroz svoju osnovnu postavku, a to je da se povećanje dobrobiti mjeri povećanjem kvalitete života pojedinca i sveukupnog stanovništva. Pojam održivog razvoja prvi puta je upotrijebila britanska političarka Barbara Ward 1969., nakon čega je preporučena i uveden u praksu na Konferenciji o okolišu i razvoju UN-a u Rio de Janeiru 1992. "Održivi razvoj (uravnoteženi razvoj, postojani razvoj), ekonomski razvoj koji u potpunosti uzima u obzir djelovanje ekonomske aktivnosti na okoliš i osniva se na obnovljivim izvorima dobara. (*Održivi razvoj, Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021.*)⁷" (vidi sliku 3 i sliku 4 u Dodatku)

Prema članku 52 stavak 1 Ustava Republike Hrvatske more, morska obala i otoci, rudno blago i druga prirodna bogatstva, ali i zemljište, šume, biljni i životinjski svijet, drugi dijelovi prirode, nekretnine i stvari od osobitog kulturnoga, povijesnoga, gospodarskog i ekološkog značenja, za koje je zakonom određeno da su od interesa za Republiku Hrvatsku, imaju njezinu osobitu zaštitu.⁸ Da bismo postigli održivi razvoj moramo uskladiti i uvažiti sve temeljne komponente, moramo biti pravedni prema svima, ljudima i okolišu, za sadašnje i buduće generacije. Moramo ostvariti ekonomsku korist, ali opet moramo paziti da smo u skladu s prirodom. Čovjek je društveno biće ne živi sam i upravo zbog toga mora surađivati sa okolinom i poštivati ju, a ne samo gledati vlastitu korist.

Strategija energetskega razvoja Hrvatske do 2030. s pogledom na 2050. godinu predviđa znatno veći udjel proizvodnje energije ili obnovljivih izvora, veću energetske učinkovitost i smanjenje emisije stakleničkih plinova. U razdoblju do 2030. planirano je povećanje udjela obnovljivih izvora u odnosu na potrošnju na barem 32% s potencijalnim povećanjem 36,4 %, dok bi do 2050. taj udjel trebao iznositi 65%. (*Obnovljivi izvori energije, n.d.*)⁹

Hrvatska ima dovoljno prirodnih resursa sunčevu energiju, vodnu snagu, energiju vjetra i ostalo te zato ima prostora za napredak što se tiče obnovljivih izvora energije. Nažalost trebala nas je snaći katastrofa poput rata u Ukrajini da bi se malo probudili i shvatili kakva nam prirodna

⁷ Izvor: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=44778> (preuzeto 25.08.2022.)

⁸ USTAV REPUBLIKE HRVATSKE pročišćeni tekst (Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14 Izvor: <https://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske> (preuzeto 25.10.2022.)

⁹ Izvor: <https://www.fzoeu.hr/hr/obnovljivi-izvori-energije/7573> (preuzeto 14.09.2022.)

<<<<<<<<<<<<<<<<<

bogatstva nudi naša zemlja. Previše se oslanjamo na granu turizma, moramo iskoristiti i sve ostale potencijale da bi nam bilo bolje.

U prethodnom dijelu smo govorili o važnosti održivog razvoja kao i strategiji energetskog razvoja Hrvatske do 2030. godine s pogledom na 2050. godinu. U ovom dijelu spominjemo pojam permakulture koji je sa svojim etičkim načelima povezan sa etikom, pogotovo sa etikom poslovanja jer je najviše istaknuto poslovanje u skladu sa prirodom.

Permakultura nas također usmjerava prema korištenju obnovljivih izvora energije. “Permakultura je harmonična integracija ljudi i krajolika, koji na održivi način osigurava hranu, energiju, sklonište i ostale materijalne i nematerijalne potrebe. (Igor, 25. Siječanj 2012)¹⁰” (vidi sliku 5 u Dodatku)

Možemo se okrenuti vlastitom uzgoju voća i povrća, razvrstavati otpad, kompostirati, reciklirati. Ukoliko kod kuće imamo viška neke materijale možemo sami nešto izraditi pa ne trebamo kupiti, višak odjeće možemo podijeliti ili razmijeniti u raznim grupama koje su oformili građani. Ne trebamo kupovati ono što nam nije potrebno samo zato jer je na sniženju. Puno sitnica koje mi kao pojedinci učinimo može uvelike promijenti trenutačno stanje u svijetu. “Etički temelj permakulture (briga za Zemlju, briga za ljude, ravnomjerna raspodjela) usmjerava korištenje ovih dizajnerskih alata, čime se osigurava da se oni koriste na adekvatan način. (Igor, 27. Siječanj 2012)¹¹”

Kada bi se ponašali u skladu sa ovim načelima život bi nam bio mnogo ugodniji. Moramo zarađivati za život, ali pritom ne smijemo gaziti sve pred sobom da bi ostvarili svoje ciljeve. Ovaj svijet nam prikazuje da ako etiku uvrstimo u sve latice tek onda možemo imati zdrav i održiv sustav. Trebamo njegovati cijelu biljku, da ne uvene, sve komponente moraju biti zadovoljene. (vidi sliku 6 u Dodatku)

5.1 KAKO UŠTEDJETI ENERGIJU

Energetski subjekti šalju korisnicima letke u kojima im ukazuju na koji način uštedjeti energiju. Plinare savjetuju ugradnju toplinske izolacije, zamjenu prozorske stolarije, ugradnju

¹⁰ Izvor: <http://www.permakultura.hr/permakultura/sto-je-permakultura> (peuzeto 15.09.2022.)

¹¹ Izvor: <http://www.permakultura.hr/permakultura/osnovna-nacela> (15.09.2022.)

suvremenih visokoučinkovitih kondenzacijskih aparata za grijanje, regulaciju rada sustava za grijanje-vremenski programirani termostati, ugradnju radijatorskih ventila s termostatskim glavama i općenito preporuke za stjecanje navika štednje, smanjenjem temperature grijanja za jedan do dva stupnja, redovitim servisiranjem uređaja, korištenjem ekspres lonaca za kuhanje, te korištenjem što šireg posuđa da plamen ne prelazi preko rubova dna posuđa. Elektra savjetuje upotrebu aplikacije Moj račun radi praćenja troškova. Izbjegavanje rada uređaja u stand by načinu, upotrebu LED žarulja kojima se može uštedjeti do 80 % električne energije, ugradnju senzora pokreta za vanjsku rasvjetu, osvjetljavanje prostora u kojem radite, a ne cijele prostorije, korištenje uređaja B ili C energetskog razreda, korištenje posuđa koje jamči energetsku uštedu i kraće vrijeme kuhanja. Preporučuje se u hladnjaku držati temperaturu od 5 °C, u zamrzivaču od -18 °C. Kod pranja rublja preporučuje se korištenje nižih programa pranja rublja kad god je to moguće isto tako i kod perilice suđa koristite program 50/55 °C umjesto 65 °C. Kod korištenja pećnice isključiti pećnicu desetak minuta prije kraja pečenja. Električni bojler postaviti u eco (ekonomični) rad.

Održavati ugodnu toplinu, izolirati prostorije, ugraditi digitalni termostat za centralno grijanje, termostatske ventile na radijatore. Tijekom ljeta prostor hladiti zatvaranjem prozora i spuštanjem roleta, postavljanjem temperature između 25 °C do 27 °C, korištenjem stropnih ventilatora, te redovitim pročišćavanjem jedinica klima uređaja.

Neke od navedenih mjera smo već usvojili i ranije bez da nam je to itko rekao, ali moramo još mnogo toga usavršiti i dograditi. Stupanj ili dva manje mnogo znači kroz godinu, bilo kod grijanja ili hlađenja, osim što uštedimo energiju manje ćemo i platiti račune. Svako kućanstvo može ostvariti uštede uz malo truda. Moramo i djecu usmjeravati i svojim primjerima im pokazivati kako štediti energiju da shvate da je to i za buduće generacije vrlo bitno.

5.2 ETIČKI POGLED NA ODNOS CIJENA I TRŽIŠTA

Inflacija je opće povećanje cijena roba i usluga. Infalacija predstavlja pad kupovne moći građana, npr. Prije godinu dana smo za 100 kn mogli puno više kupiti nego danas, plaćamo više za istu količinu robe. Inflacija se događa zbog neravnoteže ponude i potražnje. Više kupujemo, a ponuda je manja. Zbog velikih suša i nevremena imamo manje proizvoda koji se prodaju po većim cijenama. Također na inflaciju utječe i količina novca u opticaju.

“Recentno povećanje inflacije uglavnom je posljedica nekoliko faktora:

- povećanja uvezene inflacije, odnosno porasta cijena sirovina i industrijskih proizvoda na svjetskom tržištu,
- oporavka domaće osobne potrošnje, što je potaknulo proizvođače i trgovce da porast troškova prenesu i na krajnje kupce,
- rata u Ukrajini, koji je doveo do poremećaja u lancima opskrbe i energetske krize i
- statističkih razloga, odnosno činjenice da se tekuće cijene uspoređuju s cijenama godinu unazad, a koje su bile smanjene zbog tržišnih poremećaja uzrokovanih pandemijom i zatvaranjem gospodarstava. (*Vidas, 12.07.2022*)¹²”

Inflacija je trenutačno u Hrvatskoj visokih 12,3% i to već drugi mjesec zaredom, pad se očekuje tek krajem godine.

5.3 VODIK I PRIRODNI PLIN

U nacrtu prijedloga Hrvatske strategije za vodik iznose se komentari i opisuje se postojeće stanje i trendovi u globalnom gospodarstvu vodika. Vodik i prirodni plin promatraju se integralno, a ne zasebno. U sljedećih desetak godina možemo očekivati miješanje vodika i prirodnog plina, a potom i transport te mješavine plinovodima koji će trebati prenamjenu. S obzirom na to da RH proizvodi prirodni plin to joj stvara prednost ispred mnogih zemalja članica EU koje tu mogućnost nemaju. Uz dobro vodstvo i financiranje trebalo bi još naglasak staviti na sigurnu upotrebu vodika, s obzirom na to je njegovo područje eksplozivnosti šire nego kod prirodnog plina. Imamo dobre potencijale i valjda ćemo ih znati u budućnosti bolje iskoristiti.

¹² Izvor: <https://www.minimax.hr/blog-sto-je-inflacija-kako-se-mjeri-i-sto-nas-ocekuje-do-kraja-2022-godine/> (preuzeto 25.10.2022.)

6 ZAKLJUČAK

U ovom radu naglašava se važnost etike prema prirodnim resursima, te usmjeravanje ka održivom razvoju. Poslovna kao i ekološka etika su od velike važnosti da bismo postigli ono što posebno naglašavamo u ovom radu, a to je poslovanje u skladu sa prirodom, kao i stjecanje i primjenu novih znanja i vještina za poslovanje u skladu sa etičkim načelima. Na primjerima velikih kompanija najbolje se vidi da je ekonomska korist stavljena ispred moralnih načela za dobro gospodarenje. Enron je propao zbog kreativnog računovodstva, ali jedino dobro što je proizašlo nakon tog skandala je Sarbanes-Oxleyjev zakon kojim su pooštrene kazne. Bilo bi dobro da se i u Republici Hrvatskoj malo pooštire kazne pa bi se možda smanjile financijske prevare. Čovjek ne djeluje u skladu sa prirodom, ne poštuje prirodne resurse kao niti ljude oko sebe, zbog toga jer misli da je osvajač, a ustvari je samo član zajednice. Trgovanje energentima ne bi smjelo stvarati ekstra profite energetske kompanijama, a siromaštvo građanima. Potrebno je pod hitno uvesti porez na ekstra profite za sve kompanije kojima je zarada nekoliko puta veća u odnosu na prijašnja razdoblja. Vlada je opet donijela nove mjere od kojih su neke dobre, ali neke već vode do toga da će nam ubrzo sa polica nestati nekih namirnica kojima su ograničili cijene i količine koje smijemo kupiti, jer trgovci ne mogu podnijeti te razlike.

Trebaju nam dugoročna rješenja, a ne kratkotrajne mjere. Dakako da kratkoročne mjere stvaraju temelje za dugoročna rješenja, ali moramo uvidjeti koji su nam prioriteti. Istina je da svaka kuna uštede dobro dođe, ali dok god nam ne budu rasle plaće i mirovine te mjere nam neće pomoći da normalno i dostojanstveno živimo. Teško razdoblje je pred nama toga moramo biti svjesni. Na nama je da se pronalazimo najbolja i ekonomski najpovoljnija rješenja, da se pokušamo boriti za bolju budućnost, za buduće generacije. Pozitivno je to da smo sve više počeli štedjeti energente jer nas i sami energetske subjekti kroz informativne letke na to potiču, također vidi se i napredak u recikliranju i korištenju platnenih i višekratnih vrećica umjesto plastičnih. Moje osobno mišljenje je da imamo potencijala, jer sve kreće od pojedinca, samo trebamo nekoga da nas još bolje usmjeri, educira i potakne na putu prema održivom razvoju.

7 IZJAVA

Izjava o autorstvu završnog rada i akademskoj čestitosti

Ime i prezime studenta: Mirjana Crnokrak

Matični broj studenta:0234052293

Naslov rada: Izabrana pitanja gospodarske etike: Trgovanje energentima

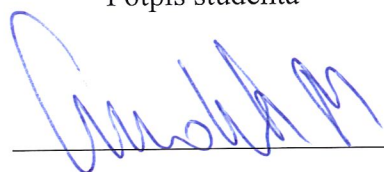
Pod punom odgovornošću potvrđujem da je ovo moj autorski rad čiji niti jedan dio nije nastao kopiranjem ili plagiranjem tuđeg sadržaja. Prilikom izrade rada koristio sam tuđe materijale navedene u popisu literature, ali nisam kopirao niti jedan njihov dio, osim citata za koje sam naveo autora i izvor te ih jasno označio znakovima navodnika. U slučaju da se u bilo kojem trenutku dokaže suprotno, spreman sam snositi sve posljedice uključivo i poništenje javne isprave stečene dijelom i na temelju ovoga rada.

Potvrđujem da je elektronička verzija rada identična onoj tiskanoj te da je to verzija rada koju je odobrio mentor.

Datum

08.03.2023.

Potpis studenta

8 LITERATURA

8.1 KNJIGE I ČLANCI

1. Bebek, B. i Kolumbić, A. (2005) *Poslovna etika* II izdanje. Zagreb: Sinergija nakladništvo d.o.o.
2. Čupin, N. (2013) *NOVA ENERGETIKA Energetika u službi gospodarstva* Zagreb: Udruga za razvoj Hrvatske
3. Dekanić, I. i Karasalihović Sedlar, D. (2016) *Ekonomika energije* Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga
4. Leopold, A. (2021. Prvo hrvatsko izdanje, prvo izvorno izdanje 1949.) *LJETOPIS PJEŠČANOG OKRUGA i Crtice ovdje i ondje* SmartWay d.o.o., Sveti Martin na Muri
5. Majdandžić, Lj. (2008) *OBNOVLJIVI IZVORI ENERGIJE Energetske tehnologije koje će obilježiti 21. stoljeće Mudra i razumna uoporaba energije* Zagreb: Graphis d.o.o.
6. Pudić, D. (2022) *Osvrt glavnog urednika*, PLIN (4-5) broj 1 godina 2022-ožujak
7. Pudić, D. (2022) *Nacrt prijedloga Hrvatske strategije za vodik od 2021. do 2050. godine*, PLIN (8-12) broj 1 godina 2022-ožujak
8. Izvor: Podzemno skladište plina d.o.o., priopćenje za javnost *Predstavljen projekt izgradnje podzemnog skladišta plina Grubišno polje* PLIN (19-20) broj 2 godina 2022-lipanj
9. Rohatinski, Ž. (2019) *Kriza u Hrvatskoj* Naklada LJEVAK Zagreb
10. Singer, P. (2011) *JEDAN SVIJET etika globalizacije* IBIS
11. Udovičić, B. (1993) *ENERGETIKA* Školska knjiga Zagreb
12. Vidanec, D. (2012) *Čovjek u poslovnom svijetu* Zaprešić Visoka škola za poslovanje i upravljanje Baltazar Adam Krčelić
13. Vidanec, D. (2011) *Uvod u etiku poslovanja*. Drugo dopunjeno izdanje Zaprešić Visoka škola za poslovanje i upravljanje Baltazar Adam Krčelić

8.2 INTERNETSKI IZVORI

- Admin Tim *NEZAVISNO DOMAĆINSTVO* (n. d.) Preuzeto s <https://nezavisnodomacinstvo.com/permakulturni-dizajn/> (14.09.2022.)
- 24 sata* (29.07.2022.) Preuzeto s <https://www.24sata.hr/news/grupa-renault-zabiljezila-neto-gubitak-zbog-napustanja-rusije-851300> (22.09.2022.)
- Službene internetske stranice Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost* (n. d.) Preuzeto s <https://www.fzoeu.hr/hr/obnovljivi-izvori-energije/7573> (31.08.2022.)
- Markus, T.:(2004.) *Ekološka etika-razvoj, mogućnosti, ograničenja* Izvorni znanstveni članak <https://hrcak.srce.hr/file/45585>
- NI* (08.03.2022.) <https://hr.n1info.com/biznis/u-par-sati-vise-velikih-svjetskih-kompanija-povuklo-se-iz-rusije-evo-popisa/>
- NI* (02.05.2022.) Preuzeto s <https://hr.n1info.com/svijet/koje-zemlje-europske-unije-najvise-ovise-o-ruskom-plinu/> (22.09.2022.)
- Hrvatska enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža.*(n. d.) Preuzeto s <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=44778> (25.08.2022.)
- Hrvatska enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža.*(n. d.) Preuzeto s <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=63065> (27.10.2022.)
- INDEXHR* (16.09.2022.) Preuzeto s https://www.index.hr/vijesti/clanak/rekordan-rast-cijena-u-hrvatskoj-stigli-novi-podaci/2395669.aspx?index_ref=naslovnica_vijesti_najnovije_d (17.09.2022.)
- Kenton, W.(08.05.2022.)*Investopedia* <https://www.investopedia.com/terms/s/sarbanesoxleyact.asp> (21.09.2022.)
- L.Š. / *Hina tportal.hr* (01.06.2022.) Preuzeto s <https://www.tportal.hr/biznis/clanak/njemacki-rwe-i-uniper-prihvatili-novi-model-placanja-ruskog-plina-prva-uplata-provedena-krajem-svibnja-20220601> (29.06.2022.)
- Nacional* (22.07.2022.) Preuzeto s <https://www.nacional.hr/gubitak-ad-plastik-grupe-595-milijuna-kuna/> (22.09.2022.)

Palokaj, A. *Jutarnji list* (08.09.2022.) Preuzeto s <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/evo-koje-su-zemlje-vec-znacajno-smanjile-ovisnost-o-rusiji-a-kojima-prijeti-teska-zima-15244820> (21.09.2022.)

Permakultura.hr (25.01.2012) Preuzeto s <http://www.permakultura.hr/permakultura/etika-u-prirodi> (14.09.2022.)

Penić, G. *Jutarnji list* (26.08.2022.) Preuzeto s <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/ipak-skuplja-struja-cijena-grijanja-ide-u-nebo-doznali-smo-i-koliko-vlada-mora-reagirati-15239404> (preuzeto 31.08.2022.)

Perić, J.(skripta Poslovna etika 09.03.2020.)<http://www.efos.unios.hr/poslovna-etika-2/wp-content/uploads/sites/352/2020/05/Poslovna-etika.pdf>

Službene internetske stranice Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja republike Hrvatske (16.02.2022.) Preuzeto s <https://mingor.gov.hr/vijesti/predstavljen-paket-mjera-za-ublazavanje-rasta-cijena-vrijedan-4-8-milijardi-kuna/8631> (21.03.2022.)

Službene internetske stranice Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja republike Hrvatske (28.07.2022.) Preuzeto s <https://mingor.gov.hr/UserDocsImages/slike/Vijesti/2022/Smjernice%20za%20u%C5%A1te%20energije%20u%20Republici%20Hrvatskoj.pdf> (14.09.2022.)

Službene internetske stranice Vijeća EU i Europskog vijeća (n. d.)Preuzeto s <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/energy-prices-and-security-of-supply/> (14.09.2022.)

Službene internetske stranice Vlade Republike Hrvatske (26.01.2022.) Preuzeto s <https://vlada.gov.hr/vijesti/plenkovic-tri-segmenta-paketa-mjera-za-ublazavanje-posljedica-rasta-cijena-energenata-na-hrvatska-kucanstva/33790>(26.02.2022.)

Službene internetske stranice Vlade Republike Hrvatske (08.09.2022.) Preuzeto s <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/2016/Sjednice/2022/Rujan/147%20sjednica%20VRH/Jesenski%20paket%20mjera%20za%20zas%CC%8Ctitu%20gra%C4%91ana%20i%20poduze%C5%A1a.pdf> (14.09.2022.)

Grad Split Lokalni plan za provedbu agende 2030 Preuzeto s https://www.split.hr/DesktopModules/Bring2mind/DMX/API/Entries/Download?language=hr-HR&Command=Core_Download&EntryId=6078&PortalId=0 (21.09.2022.)

StudySmarter *Enron* *scandal* Preuzeto s

<https://www.studysmarter.co.uk/explanations/business-studies/business-case-studies/enron-scandal/> (25.10.2022.)

Grenac, D. *tportal* (25.03.2017.) Preuzeto s <https://www.tportal.hr/biznis/clanak/kako-su-u-stecaj-otisle-najvece-svjetske-tvrtke-20170323> (21.09.2022.)

Vajdić, K. *tportal.hr* (22.10.2017.) Preuzeto s <https://www.tportal.hr/biznis/clanak/kako-nas-je-todoric-friziranjem-izvjesca-uveo-u-drustvo-najvecih-svjetskih-korporacija-foto-20171020/print> (21.09.2022.)

Večernji list (14.09.2022.) Preuzeto s <https://www.vecernji.hr/vijesti/vlada-objavila-uredbu-po-kojoj-ce-ina-sav-plin-proizveden-u-hrvatskoj-morati-prodavati-hep-u-1617279>(15.09.2022.)

Vidas, I. *Minimax.hr* (12.07.2022.)Preuzeto s <https://www.minimax.hr/blog-sto-je-inflacija-kako-se-mjeri-i-sto-nas-ocekuje-do-kraja-2022-godine/>

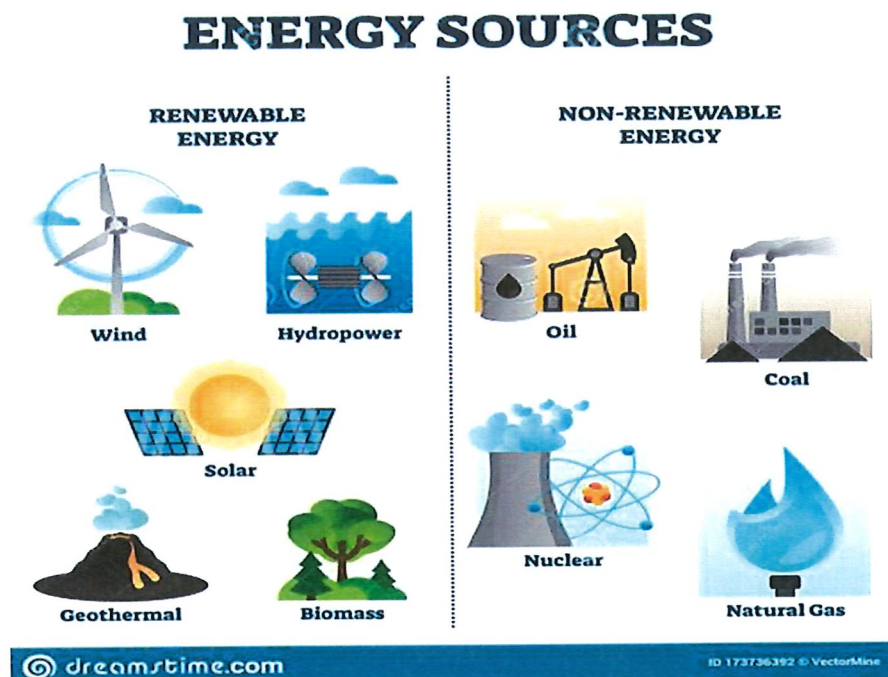
8.3 INFORMATIVNI LETCI

ENERGO METAN d.o.o., informativni letak sa mjerama uštede prirodnog plina (n.d.)

HEP ELEKTRA Opskrba električnom energijom, Savjeti za efikasno korištenje električne energije i uštedu potrošnje u kućanstvu (n.d.)

9 DODATAK

2.

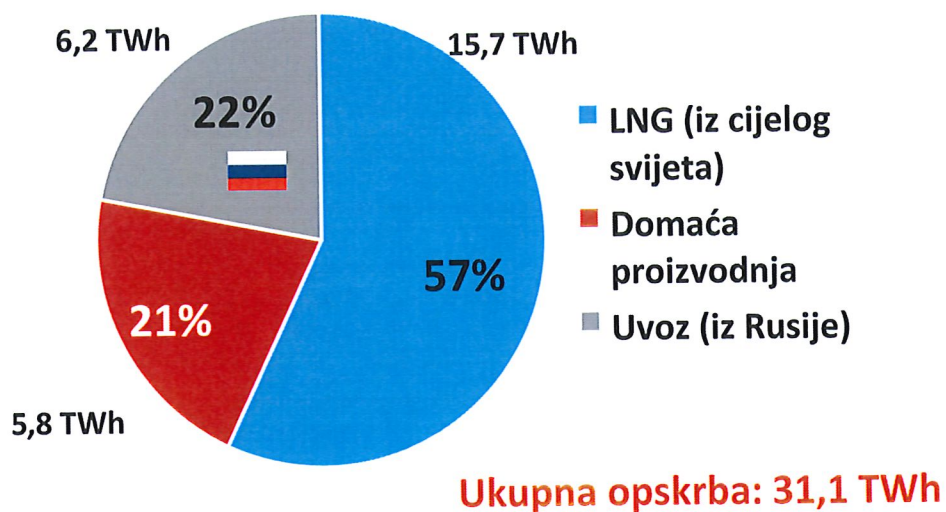

SLIKA 1. ENERGENTI

Izvor: <https://www.dreamstime.com/energy-sources-vector-illustration-collection-infographic-other-environment-related-content-graphical-assets-renewable-versus-image173736392> (preuzeto 27.10.2022.)

4.2

Plin u Hrvatskoj Opskrba prirodnim plinom (2021.)

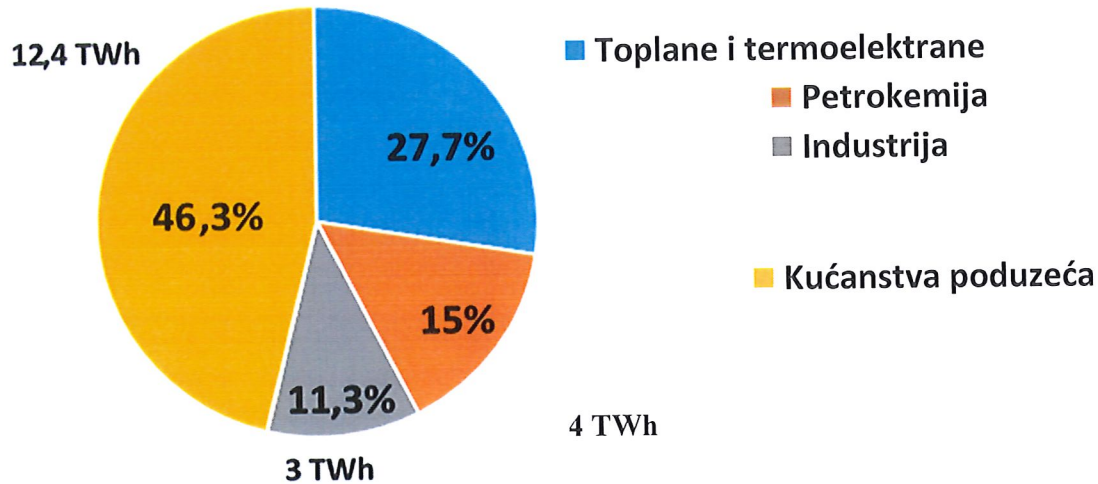

GRAFIKON 1 OPSKRBA PRIRODNIM PLINOM U HRVATSKOJ (2021.)

Izvor: <https://mingor.gov.hr/vijesti/predstavljen-paket-mjera-za-ublazavanje-rasta-cijena-vrijedan-4-8-milijardi-kuna/8631> (preuzeto 21.03.2022.)

4.2

Potrošnja plina u Hrvatskoj (2021.)

GRAFIKON 2 POTROŠNJA PLINA U HRVATSKOJ (2021.)

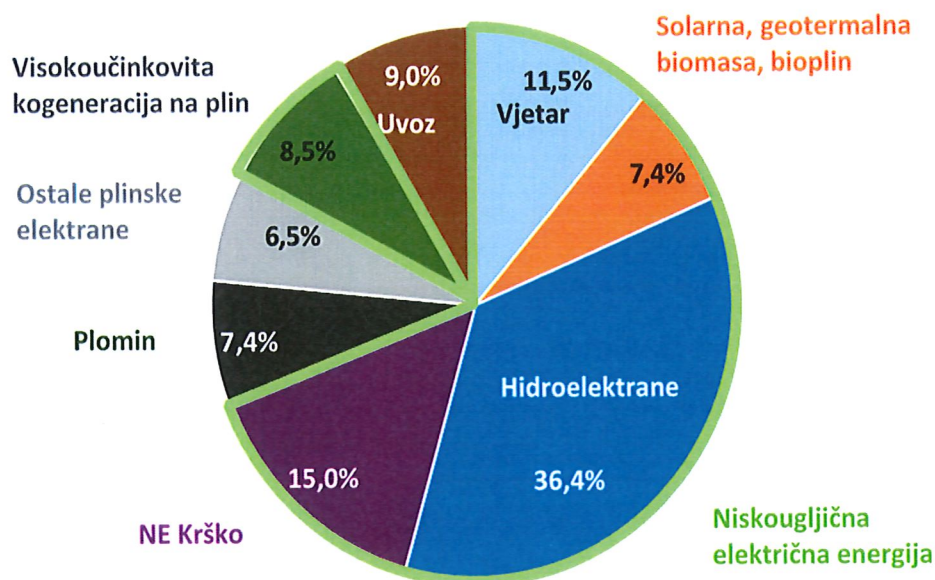
Ukupna potrošnja: 26,7 TWh

Izvor: <https://mingor.gov.hr/vijesti/predstavljen-paket-mjera-za-ublazavanje-rasta-cijena-vrijedan-4-8-milijardi-kuna/8631> (preuzeto 21.03.2022.)

4.2

Električna energija u Hrvatskoj

Proizvodnja i potrošnja električne energije u Hrvatskoj (2021.)

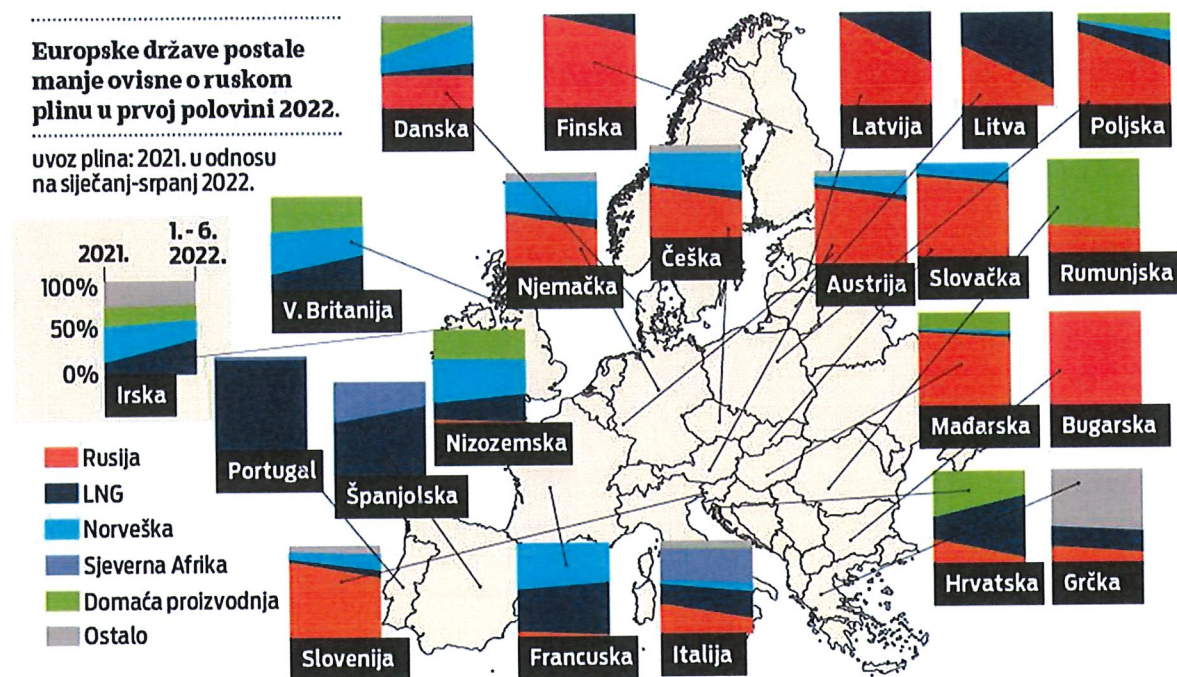

- Godišnja potrošnja električne energije iznosi oko **18,5 TWh**
- Novi **obnovljivi izvori energije** (OIE) osiguravaju oko **19%** potrošnje.
- **S hidroelektranama**, obnovljivi izvori energije dosežu **45% potrošnje**.
- **Niskougljični izvori** energije čine oko **77% proizvodnje**.
- Petina struje proizvodi se na **plin (15%) i ugljen (7%)**
- **Neto uvoz** struje iznosi oko **9%**.

GRAFIKON 3 PROIZVODNJA I POTROŠNJA ELEKTRIČNE ENERGIJE U HRVATSKOJ (2021.)

Izvor: <https://mingor.gov.hr/vijesti/predstavljen-paket-mjera-za-ublazavanje-rasta-cijena-vrijedan-4-8-milijardi-kuna/8631> (preuzeto 21.03.2022.)

4.3

SLIKA 2 OVISNOST EUROPSKIH DRŽAVA O RUSKOM PLINU

Izvor: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/evo-koje-su-zemlje-vec-znacajno-smanjile-ovisnost-o-rusiji-a-kojima-prijeti-teska-zima-15244820> (preuzeto 26.03.2022.)

5.

SLIKA 3 TEMELJNE KOMPONENTE ODRŽIVOG RAZVOJA

Izvor: https://www.split.hr/DesktopModules/Bring2mind/DMX/API/Entries/Download?language=hr-HR&Command=Core_Download&EntryId=6078&PortalId=0 (preuzeto 14.09.2022.)

5.

SLIKA 4 GLOBALNI CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA

IZVOR: [HTTPS://IDEJE.HR/17-GLOBALNIH-CILJEVA-POSLOVNI-IH-LIDERI-NE-MOGU-OSTVARITI-SAMI/](https://ideje.hr/17-globalnih-ciljeva-poslovnih-liderei-ne-mogu-ostvariti-sami/)

(preuzeto 14.09.2022.)

5.

SLIKA 5 OSNOVNA NAČELA DIZAJNA PERMAKULTURE

Izvor: <http://www.permakultura.hr/permakultura/osnovna-nacela#!prettyPhoto> (preuzeto 15.09.2022.)

5.

SLIKA 6 CVIJET PERMAKULTURE

Izvor: <https://nezavisnodomacinstvo.com/permakulturni-dizajn/> (preuzeto 15.09.2022.)

10 POPIS SLIKA

SLIKA 1. ENERGENTI.....	30
SLIKA 2 OVISNOST EUROPSKIH DRŽAVA O RUSKOM PLINU.....	34
SLIKA 3 TEMELJNE KOMPONENTE ODRŽIVOG RAZVOJA.....	34
SLIKA 4 GLOBALNI CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA.....	35
SLIKA 5 OSNOVNA NAČELA DIZAJNA PERMAKULTURE.....	36
SLIKA 6 CVIJET PERMAKULTURE.....	37

10.1 POPIS GRAFIKONA

GRAFIKON 1 OPSKRBA PRIRODNIM PLINOM U HRVATSKOJ (2021.).....	31
GRAFIKON 2 POTROŠNJA PLINA U HRVATSKOJ (2021.).....	32
GRAFIKON 3 PROIZVODNJA I POTROŠNJA ELEKTRIČNE ENERGIJE U HRVATSKOJ (2021.).....	33

10.2 POPIS KORIŠTENIH KRATICA I POKRATA

EU	Europska unija
FBI	Federal Bureau of Investigation-Federalni istražni ured Sjedinjenih Američkih Država
GPZ	Gradska plinara Zagreb
HEP	Hrvatska elektroprivreda
Kn	kuna (HRK-Hrvatska kuna)
LED	Light Emitting Diode- svjetleće diode
MTM	Mark-to Market-metoda mjerenja fer vrijednosti
OIE	obnovljivi izvori energije
PSP	podzemno skladište plina
PDV	porez na dodanu vrijednost
RH	Republika Hrvatska
SEC	punim imenom U.S. Securities and Exchange Commission-Komisija za vrijednosnice i burzu Sjedinjenih Američkih Država
sl.	slično
SOX	Sarbanes Oxley Act- Zakon Sarbanes Oxley
SPE	special purpose entities- subjekti posebne namjene.
SPV	special purpose vehicle-subjekt posebne namjene
tj.	to jest, odnosno
tzv.	takozvano
UPP	ukapljeni prirodni plin (engl. LNG- Liquefied Natural Gas)
USD	američki dolar
%	postotak

10.3 POPIS KORIŠTENIH JEDINICA

KWh	kilovatsat
m ³	metar kubni
MWh	megavatsat
TWh	teravatsat
°C	celzijev stupanj

11 ŽIVOTOPIS

europass

Mirjana Crnokrak

Državljanstvo: hrvatsko (+385) 919025975 **Datum rođenja:** 05/08/1987

 E-adresa: mirjana.crnokrak.mc@gmail.com

 Adresa: Ljudevita Šmidhena 15/1, 10430 Samobor (Hrvatska)

RADNO ISKUSTVO

Tajnica

ENERGO METAN d.o.o. [01/02/2015 – Trenutačno]

Mjesto: Samobor 10430

Zemlja: Hrvatska

- vođenje terminskog kalendara obveza Uprave
- vođenje Zapisnika sastanaka Uprave
- vođenje opće arhivske građe Društva
- vođenje administrativnih poslova općeg karaktera
- obavljanje administrativnih i kadrovskih poslova
- održavanje i čuvanje imovine
- vođenje izvještaja o radu zaposlenika
- izdavanje putnih naloga i vođenje evidencije putnih naloga
- primanje i otpremanje pošte
- vođenje urudžbenog zapisnika
- preuzimanje telefonskih poziva za direktora i voditelje sektora
- informiranje stranaka o mogućnosti prijema kod direktora i voditelja sektora
- najavljivanje i primanje posjetitelja i poslovnih partnera direktora i voditelja sektora
- arhiviranje i čuvanje korespondentne dokumentacije
- vođenje ažurnog adresara poslovnih tvrtki i partnera
- vođenje brige o nabavi uredskog materijala
- kontaktiranje sa zdravstvenim ustanovama i zavodima zdravstvenog i mirovinskog osiguranja
- serviranje napitaka i slično za stranke direktora i voditelje sektora te sudionike sastanaka
- obavljanje i drugih poslova vezanih za odjel, kao i zadataka danih od neposrednog rukovoditelja

Konobarica

SAM-KOL d.o.o.-Slastičarnica u prolazu, Trg kralja Tomislava 6 [30/06/2009 – 31/01/2015]

Mjesto: Samobor 10430

Zemlja: Hrvatska

- zaprimanje narudžbi od gostiju i pripremanje istih
- posluživanje kolača
- posluživanje i pripremanje toplih i hladnih napitaka
- komuniciranje sa osobljem kuhinje i šanka
- vođenje brige da se gost posluži što brže i kvalitetnije
- pranje suđa
- vođenje brige o čistoći opreme, inventara i radnog prostora
- čišćenje radnog prostora nakon završetka smjene

Konobarica

SAM-KOL d.o.o.-Slastičarnica u prolazu, Trg kralja Tomislava 6 [31/10/2006 – 29/06/2008]

Mjesto: Samobor 10430

Zemlja: Hrvatska

- zaprimanje narudžbi od gostiju i pripremanje istih
- posluživanje kolača
- posluživanje i pripremanje toplih i hladnih napitaka
- komuniciranje sa osobljem kuhinje i šanka
- vođenje brige da se gost posluži što brže i kvalitetnije
- pranje suđa
- vođenje brige o čistoći opreme, inventara i radnog prostora
- čišćenje radnog prostora nakon završetka smjene

Konobarica

Restaurant MURANO d.o.o., Ulica Sviba 23 [31/03/2006 – 30/10/2006]

Mjesto: Strmec Samoborski 10434

Zemlja: Hrvatska

- zaprimanje narudžbi od gostiju i pripremanje istih
- posluživanje mesnih jela, jela sa roštilja, predjela, juha, dnevnih jelovnika, priloga, salata, sezonskih jela, plata po izboru, deserata
- posluživanje i pripremanje toplih i hladnih napitaka

- komuniciranje sa osobljem kuhinje i šanka
- pranje suđa
- vođenje brige o čistoći opreme, inventara i radnog prostora ◦čišćenje radnog prostora nakon završetka smjene

Konobarica

GOSTIONICA DALMACIJA, Ulica kralja Krešimira IV/13 [11/12/2005 – 13/03/2006]

Mjesto: Samobor 10430

Zemlja: Hrvatska

- zaprimanje narudžbi od gostiju i pripremanje istih
- posluživanje mesnih jela, jela sa roštilja, predjela ,juha, dnevnih jelovnika, priloga, salata, sezonskih jela, plata po izboru, deserata
- posluživanje i pripremanje toplih i hladnih napitaka
- komuniciranje sa osobljem kuhinje i šanka
- pranje suđa
- vođenje brige o čistoći opreme, inventara i radnog prostora ◦čišćenje radnog prostora nakon završetka smjene

OBRAZOVANJE I OSPOSOBLJAVANJE ECDL OPERATERKA

Pučko otvoreno učilište ALGEBRA [03/2014 – 06/2014]

Adresa: Maksimirska 58 a, 10000 ZAGREB (Hrvatska)

<https://www.algebra.hr/>

Područja obrazovanja: Obrazovanje : *Obrazovanje, nije podrobnije definirano*

- osnove rada PC računala
Ims Windows ◦ MS
Word- pisanje i obrada teksta
- MS Excel- izrada tabličnih proračuna
- internet i rad na mreži
- vježbe i izrada seminarskog rada

Turističko hotelijerski komercijalist

Ekonomska, trgovačka i ugostiteljska škola Samobor [2004 – 2006]

Adresa: Ulica Andrije Hebranga 26, 10430 SAMOBOR

<http://www.ss-ekonomska-trgovacka-ugostiteljska-samobor.skole.hr/>

Područja obrazovanja: Obrazovanje : *Obrazovanje, nije detaljnije definirano* , Usluge : *Hotelijerstvo, restoraterstvo te priprema i dostava hrane i pića (catering)*

- organizacija rada u kuhinji i restoranu, u industriji pripreme hrane i pića
- briga o opremljenosti i inventaru turističkog objekta
- dogovaranje i organiziranje domjenaka, banketa, svečanih ručkova i večera unutar i izvan objekta
- planiranje zaliha, nabave i preuzimanja reprodukcijanskog materijala
- kontrola skladištenja i konzerviranja živežnih namirnica
- sastavljanje dnevnih jelovnika
- stečena znanja iz područja turizma, hotelijerstva i ekonomije, kao i osnovna znanja iz statistike, knjigovodstva i bilanciranja te organizacije poslovanja poduzećem
- rad na računalu, opća znanja iz kulture, povijesti ◦engleski i francuski jezik

Kuharica

Ekonomska, trgovačka i ugostiteljska škola Samobor [2001 – 2005]

Adresa: Ulica Andrije Hebranga 26, 10430 SAMOBOR

<http://www.ss-ekonomska-trgovačka-ugostiteljska-samobor.skole.hr/>

Područja obrazovanja: Obrazovanje : *Obrazovanje, nije detaljnije definirano* , Usluge : *Uslužne djelatnosti, nije drugdje razvrstano* **Konačna ocjena : 5 Diplomski rad: 5**

- obavljanje praktičnog djela nastave u ugostiteljskom kabinetu, pripremanje toplih i hladnih jela ◦ sastavljanje jelovnika
- vođenje dnevnika stručne prakse koja se obavlja izvan škole (Restaurant Zlatna kapljica i Vilinske Jame)

glavni predmet je Kuharstvo

JEZIČNE VJEŠTINE

Materinski jezik/jezici: **hrvatski**

Drugi jezici: **engleski**

SLUŠANJE B2 ČITANJE B2 PISANJE B2 GOVORNA PRODUKCIJA B2

GOVORNA INTERAKCIJA B2

francuski

SLUŠANJE A2 ČITANJE A2 PISANJE A2 GOVORNA PRODUKCIJA A2

GOVORNA INTERAKCIJA A2

DIGITALNE VJEŠTINE Moje digitalne vještine

Internet / MS Office (Word Excel PowerPoint) / Rad na računalu / Društvene mreže / Word / Windows /

Komunikacijski programi (Skype Zoom TeamViewer) / Informacije i komunikacija (pretraživanje interneta) / Društvene mreže (različite platforme) / Prilagodljivost / Sposobna raditi u timu / S lakoćom prihvaćam i rješavam nove izazove kroz koje napredujem / Priprema i oblikovanje prezentacija (MS PowerPoint) / Microsoft Word / Microsoft PowerPoint / Sposobnost prilagođavanja promjenama / dobro poznajem rad na računalu i vješto se služim svim programima Microsoft Office / Microsoft Excel / Uporna / Dobro organizirana / Pristupačna /

Komunikativna / Vješto baratanje Microsoft Office alatima (Word Excel Power Point)

VOZAČKA DOZVOLA

Vozačka dozvola: B

HOBIJI I INTERESI

Poljoprivredni poslovi za vlastite potrebe

- volim slobodno vrijeme provoditi u prirodi, na selu, prošetati kroz šumu i sl.
- vrtlarstvo me opušta
- volim vrijeme provoditi sa životinjama i uvijek kada imam vremena sam kod mame na selu gdje mogu pomoći oko poljoprivrednih poslova